

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
ФАКУЛЬТЕТ ПРАВНИЧИХ НАУК**

Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Магістерська робота

на тему:

**«Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних з публічними
закупівлями»**

**«Basics of the methodology of investigation of crimes related to public
procurement»**

Виконав:

Студент 2 року навчання

магістерської програми

Машин Андрій Георгійович

andrii.mashyn@ukma.edu.ua

Керівник магістерської роботи:

Шкелебей Вікторія Анатоліївна,

к.ю.н., доцент кафедри кримінального та

кримінального процесуального права, доцент

Рецензент:

Магістерська робота захищена з оцінкою:

_____ Секретар ЕК _____

«__» _____ 2023 р.

Київ 2023

Декларація академічної доброчесності

Я, Машин Андрій Георгійович, студент 2 року навчання магістерської програми за спеціальністю 081 «Право» факультету правничих наук НаУКМА:

- підтверджую, що написана мною магістерська робота на тему *«Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями»* відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого я ознайомлений;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згоден на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь-який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck;
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

9 травня 2023 року

Машин А.Г.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМ.....	6
1.1 Передумови виникнення, розвитку злочинності пов'язаної з публічними закупівлями в Україні та її характерні ознаки.....	6
1.2 Склад та кваліфікуючі ознаки злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. Предмет способ, обстановка та час вчинення злочину.....	10
1.3 Особа злочинця.....	12
РОЗДІЛ 2 ОСНОВИ МЕТОДИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ.....	19
2.1. Основи методики розслідування злочину, передбаченого ст. 191 КК України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем».....	19
2.2. Основи методики розслідування злочину передбаченого ст. 361 КК України «Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж» та злочину, передбаченого ст. 366 КК України «Службове підроблення».....	25
2.3 Основи методики розслідування злочину, передбаченого та ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем» та злочину передбаченого ст. 367 КК України «Службова недбалість».....	30
РОЗДІЛ 3 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИНАМ ПОВ'ЯЗАНИМИ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ.....	34
3.1. Нормативно-правове регулювання інституту публічних (державних) закупівель на території країн Європейського союзу в контексті розслідування злочинів пов'язаних з публічними (державними) закупівлями.....	34
3.2. Особливості протидії злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, що вчиняються на території країн Європейського союзу.....	44

ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	59

ВСТУП

Актуальність теми пов'язана з появою великої кількості зловживань та кримінальних правопорушень як збоку замовників, так і збоку учасників публічних закупівель і питання, які методи використовуються (або повинні використовуватися) відносно розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. Кожного дня через систему Prozorro відбуваються сотні публічних закупівель і значні кошти, виділені з бюджетів, які не виключно, але у тому числі формуються платниками податків, витрачаються на замовлення тих чи інших послуг або товарів, необхідних для нормальної роботи державних органів, державних підприємств, установ та інших структур, які функціонують з одною метою - виконання функцій держави перед громадянами.

У зв'язку з тим, що доступ до таких фінансових ресурсів бажає отримати велика кількість юридичних та фізичних осіб приватного права, що породжує велику конкуренцію серед учасників публічних закупівель, у деяких з них з'являється бажання зробити дії, які вплинуть на результат торгів у своїх інтересах. Конкуренція - це нормальне явище для будь-якої економічної екосистеми, однак кожна дія чи бездіяльність конкурентів-учасників публічних закупівель або замовників повинна відповідати вимогам законодавства і не бути спрямованою на обмеження чи недопущення добросовісної конкуренції. Кожне кримінальне правопорушення, яке вчиняється особами з метою вплинути на систему публічних закупівель та на осіб, які відповідають за процедури проведення публічних закупівель прямо відзначається і на конкуренції у цій сфері. Такі правопорушення приводять до дискримінації інших учасників публічних закупівель, яким законодавство гарантує захист від таких посягань.

Тож, дослідницьке питання цієї роботи, полягає у тому, яким чином ефективно запобігти вчиненню та дієво здійснювати розслідування злочинів пов'язаних з публічними закупівлями?

Метою роботи є дослідження аспектів, методів, проблем розслідування злочинів, які пов'язані з публічними закупівлями. Під час написання цієї роботи, я ставлю перед собою завдання: дослідити історію злочинів, пов'язаних з

публічними закупівлями та охарактеризувати їх; знайти максимальну кількість ефективних методів розслідування злочинів пов'язаних з публічними закупівлями; описати проблеми, аспекти, які виникають під час розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями; а також проаналізувати які заходи правоохоронні органи застосовують та повинні застосовувати при розслідуванні злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями.

Об'єктом цього дослідження є суспільні відносини, які виникають, у зв'язку з існуванням інституту публічних закупівель та правових норм спрямованих на регуляцію публічних закупівель.

Предметом є сфера кримінальних правопорушень та характеристика злочинів, які вчиняються у сфері публічних закупівель, заінтересованими особами, замовником або учасником публічних закупівель, з метою вплинути на результати публічних закупівель.

У цьому дослідженні, поєднано, як загально-наукові так і спеціально-наукові методи дослідження. В ході написання цієї роботи використано історико-правовий, формально-логічний та аналітичний методи дослідження. Доцільність використання історико-правового методу пояснюється тим, що для повного розуміння такого явища, як злочини, пов'язані з публічними закупівлями необхідно дослідити питання, коли саме виникло явище публічних закупівель, через які соціальні чинники суспільство створювало системи публічних закупівель та яким чином відбувалася регуляція цих правовідносин. Аналітичний метод використаний, під час надання загальної характеристики злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. В процесі дослідження особи злочинця та способів приховування злочинів використано біхевіористичний та соціологічний методи дослідження. Впродовж написання другого та третього розділів цієї роботи, задля якісного описання методик розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями та дослідження літератури з цього питання, мною було використано, як основні: формально-логічний метод, метод герменевтики, аналітичний метод, метод порівняльного правознавства та формально-юридичний підхід.

1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ

1.1. Передумови виникнення, розвитку злочинності пов'язаної з публічними закупівлями в Україні та її характерні ознаки

Публічні закупівлі – це певний процес забезпечення держави ресурсами, який виникає між суб'єктами приватного сектору економіки та державного сектору економіки, який існує з метою ефективного виконання державою своїх функцій та обов'язків перед громадянами.

Необхідність в запровадженні процедури публічних закупівель була обумовлена тим, що процедура публічних закупівель є більш ефективною, аніж планово-державна економіка, в якій все, що виготовляється – виготовляється державними підприємствами. Це пояснюється тим, що ринок публічних закупівель є конкурентним, на відміну від ситуації, коли товари в країні виробляються виключно державними підприємствами, що певним чином виключає можливість виникнення дефіциту тих чи інших товарів, активізує усю економіку та надає можливість створювати нові робочі місця. Також закупівлі у приватного сектору виключають необхідність залучення державою інших матеріальних ресурсів, окрім фінансового.

Після розпаду радянського союзу процедура публічних закупівель не була сформована і не існувало жодної системи державних закупівель, що допомогла б зробити такі закупівлі більш безпечними з точки зору охорони державних коштів. У цей період закупівлі проводили напряду з контрагентом, що давало великий простір для зловживань збоку учасників державних закупівель [1, с. 140]. Високорозвинуті корупційні схеми дозволяли їх бенефіціарам виводити значні кошти з державного бюджету на свою користь .

На той час в Україні діяв Кримінальний кодекс Української РСР, в якому вже були наявні норми, які передбачали відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень пов'язаних з публічними закупівлями (замовленням). Таким чином Кримінальний кодекс Української РСР містить статті: стаття 84. Розкрадання державного або колективного майна шляхом

привласнення, розтрата або зловживання посадовим становищем, стаття 86-1 Розкрадання державного або колективного майна в особливо великих розмірах, стаття 168. Одержання хабара [2].

Одними з перших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність пов'язану з державним замовленням стали Декрет Кабінету міністрів України «Про державний контракт і державне замовлення на 1993 рік» та Постанова Кабінету міністрів про затвердження «Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні» №871 від 21 жовтня 1993 року. [1]

«Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні» дозволило вперше запровадити процедуру конкурентних закупівель у той час, але ця процедура розповсюджувалася лише на «міжнародні контракти» і їх ціна повинна була перевищувати 100 тисяч доларів США [3].

У 1995 році було прийнято Закон України «Про поставки продукції для державних потреб», який містив усього 4 статті, що регулювали державне замовлення у приватного сектору - це був перший образ нинішнього Закону України «Про публічні закупівлі» [4]. У 1999 році було прийнято закон України «Про державне оборонне замовлення» .

Нова епоха публічних закупівель почалася, коли 22 лютого 2000 року прийняли закон України «Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти». Він повністю описував процедуру проведення публічних закупівель, учасників публічних закупівель та вимоги до складання тендерної документації, а також було запроваджено процедури захисту та охорони прав учасників.

Існує думка, що тендерна криза та велика кількість кримінальних правопорушень у сфері публічних закупівель почалися тоді, коли в Україні з'явився такий орган, як Тендерна палата України. У 2004 році Тендерну палату України наділили широкими повноваженнями, щодо регулювання діяльності державних закупівель та з туманною відповідальністю за зловживання цими повноваженнями [5, с. 3] [1].

З'явилися корупційні та дискримінаційні схеми, що концентрувалися навколо Тендерної палати України. Були такі випадки, коли у тендерній документації зазначалося про необхідність отримати, наприклад, оцінку товару від умовної консалтингової компанії, без оцінки якої доступ до торгів був неможливим. Найрозповсюдженішими були так звані «відкати», коли учасник публічної закупівлі повинен був надавати відсоток від свого прибутку за державним замовленням людині або групі людей, яка відповідала за проведення державної закупівлі.

Найвизначнішою подією у сфері публічних закупівель стало прийняття Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 10.04.2014. [1] Цей закон запровадив певні стандарти та обов'язки, які допомагали боротися з дискримінацією та недобросовісною конкуренцією у публічних закупівлях.

Злочини, пов'язані з публічними закупівлями вчиняються посадовими особами учасників публічних закупівель, учасниками публічних закупівель, замовниками. Відповідальність за порушення законодавство про публічні закупівлі прямо не передбачена Кримінальним кодексом України, однак Кримінальний кодекс України містить статті, що безпосередньо вказують на склади кримінальних правопорушень, які є специфічними для сфери публічних закупівель. Відповідальність за вчинення таких правопорушень передбачена Кодексом України про адміністративні правопорушення у статті 164-14 Порушення законодавства про закупівлі [6].

По своїй суті, злочини, пов'язані з публічними закупівлями - це вчинення будь-яких дій, що порушують процедуру публічної закупівлі з метою спотворення її результатів та отримання вигоди від цього або отримання доступу до бюджетних коштів для себе чи в інтересах третіх осіб. Обов'язковим при цьому є порушення принципу недискримінації учасників публічних закупівель.

Сформована практика дозволяє встановити, що найбільша кримінальна активність у сфері публічних закупівель, характеризується такими основними суспільно небезпечними діями, що передбачені Кримінальним кодексом України:

1) ч. 2 ст. 191 Привласнення, розтрата або заволодіння чужим майном шляхом зловживання службовою особою своїм службовим становищем.

Предметом злочину є майно, відносно якого особи, які здійснили такий проступок не мали будь-яких правомочностей і були наділені певними повноваженнями, які дозволяли розпоряджатися цим майном, або яким було ввірено це майно. З об'єктивної точки зору злочин вчиняється у формі активної дії, а саме розтрата, привласненні або заволодінні. Суб'єктивна сторона злочину – це вина у формі умислу. Суб'єктом вчинення злочину є тільки службова особа.

2) ст. 364. Зловживання владою або службовим становищем: зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з метою одержання будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи використання службовою особою влади чи службового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб.

Предметом злочину є неправомірна вигода. З об'єктивної точки зору злочин вчиняється у формі активної дії, а саме: зловживання владою, зловживання службовим становищем. Суб'єктивна сторона злочину – це вина у формі умислу. Суб'єктом злочину є тільки службова особа .

3) ст. 366. Службове підроблення: складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення офіційних документів.

Предметом злочину є документ, який був складений службовою особою та є офіційним документом, який службова особа може видавати/складати в рамках наданих їй повноважень. З об'єктивної сторони злочин вчиняється у формі активних дій, а саме: перекручуванні фактів, видача/складання неправдивих документів або документів з невірними/неправдивими даними. Суб'єктивна сторона злочину – це вина у формі умислу. Суб'єктом злочину є тільки службова особа.

4) ст. 367. Службова недбалість: службова недбалість, тобто невиконання або неналежне виконання службовою особою своїх службових обов'язків через несумлінне ставлення до них, що завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам, свободам та інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам або інтересам окремих юридичних осіб.

З об'єктивної сторони злочин вчиняється у формі активних дій або бездіяльності, а саме: не виконання службовою особою дій, які вона повинна була виконати в рамках своїх повноважень. Суб'єктивна сторона злочину – це вина у формі необережності. Суб'єктом злочину є тільки службова особа [8].

Також виділяють такі правопорушення, як несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку (стаття 361 КК України), підроблення документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів (стаття 358 КК України), проте вони трапляються рідше.

1.2. Склад, кваліфікуючі ознаки злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. Предмет способ, обстановка та час вчинення злочину

Злочини, що пов'язані з публічними закупівлями вчиняються здебільшого посадовими особами замовників. Такі злочини переважно вчиняються з корисливих мотивів. Якщо розглядати ч. 2 статті 191 КК України, в такому випадку основним способом вчинення злочинів є привласнення, заволодіння чужим майном, за допомогою використання своїх службових повноважень. Місцем вчинення злочину переважно є особисті кабінети службових осіб, час денний.

Основною особливістю злочину є те, що під час його скоєння посадова особа замовника володіє цим майном правомірно, так як їй надане це право в рамках її повноважень [8, с. 21]. Службова особа зловживаючи своїм службовим становищем і користуючись правом володіння, що надано їй в рамках її службових повноважень, може привласнити таке майно. Найчастіше вчиняти

таке «привласнення» посадові особи можуть відносно грошових коштів, ресурсів або нерухомого майна.

Такі махінації можуть вчинятися декількома шляхами. Основним видом зловживання, яке містить склад злочину передбаченого ч. 2 статті 191 є завищення цін при здійсненні публічної закупівлі. Завищення цін при здійсненні публічної закупівлі може призводити до суттєвих збитків держави. Особа може встановити дискримінаційні умови для інших учасників закупівлі і підлаштувати результати процедури на користь підприємця або юридичної особи, яка підконтрольна йому, що також може містити склад злочину, передбаченого статтею 364 Кримінального кодексу України.

Розтрата може здійснюватися декількома способами. Одним з них може бути зміна договірної ціни договору, який укладається між учасником-переможцем закупівлі і замовником вже після укладання договору по цій закупівлі, коли всупереч закону сторони укладають додаткову угоду про зміну договірної ціни в сторону збільшення без достатніх на це причин і подальше привласнення різниці, яка виникла у зв'язку з такими махінаціями. Це є порушенням законодавства про публічні закупівлі, так як у п. 7 ч. 5 статті 41 Закону України про публічні закупівлі визначено порядок та умови, на яких сторони (замовник та учасник публічної закупівлі) може здійснювати зміни до істотних умов договору. Для уникнення та запобігання вчиненню розтрата законодавець передбачив обов'язок учасника публічної закупівлі надати інформацію про ціни на момент укладання договору [7].

Отримання неправомірної вигоди, у злочинах пов'язаних з публічними - за своєю суттю є звичайним хабарництвом. Однією з особливостей вчинення злочину передбаченого ст. 364, якщо він пов'язаний з публічними закупівлями є наявність так званих «відкатів». «Відкат» - отримання посадовою особою замовника грошових коштів або будь-яких інших матеріальних цінностей вже після проведення закупівлі. Переважно «відкатом» є частина коштів, які посадова особа виділяє на той чи інший об'єкт закупівлі товарів чи послуг. До проведення аукціону замовник та учасник можуть обговорити такі умови, та зловживаючи

своїми службовими повноваженнями замовник підтасує результати публічної закупівлі на користь учасника, з яким існували попередні домовленості про «відкат» [9].

Службове підроблення вчиняється шляхом складання посадовою особою документа, який містить неправдиву інформацію, змінює факти. Особа, що вчиняє цей злочин обов'язково повинна знати, що цей документ містить неправдиву інформацію до його викладення (затвердження). В основному цей злочин вчиняється разом із злочинами, що передбачені статтею 364 КК України та/або ч. 2 статті 191 КК України і злочинець має на меті змінити результати публічної закупівлі.

Цікавою є ситуація зі статтею 367 КК України - службова недбалість. Цей злочин вчиняється посадовою особою без умислу на його вчинення. Тобто, посадова особа, під час вчинення свого злочину не має на меті отримання неправомірної вигоди, не привласнює це майно, а необережно ставлячись до своїх обов'язків вчинила помилку, яка призвела до істотної шкоди. Однак, відповідальність за цей злочин, яка передбачена КК України (її види та розміри) майже не відрізняється від відповідальності за вчинення вищезазначених злочинів, а отже наявність умислу у цьому випадку не має жодного значення для підсудного [10].

Злочини пов'язані з публічними закупівлями вчиняються посадовими особами переважно під час робочого часу (денний час) і переважно для цього використовуються власні службові кабінети, автомобілі або заклади громадського харчування.

1.3. Особа злочинця

Всі злочини, які пов'язані з публічними закупівлями, окрім злочинів, які вчиненні за необережністю — є корупційними злочинами. Корупція — одна з найзначніших проблем для нашої країни, навіть під час війни. Латинською мовою слово “corruptio” означає “псувати”, псувати країну та демократичні інститути зловживаючи своїми посадовими правами.

Однією з головних проблем, яка приводить до існування білокомірцевої злочинності, як явища – є формування особи-злочинця, ще на етапі його розвитку, як особистості, а не як державного службовця. Тож основним дослідницьким питанням моєї роботи, є дослідження обставин, за яких особа, яка бере участь у публічних закупівлях приходить до тієї думки, що для свого особистого збагачення починає порушувати норми кримінального кодексу України, та яким чином запобігти формуванню у особи лояльного ставлення до корупції під час здійснення публічних закупівель.

Схожість злочинів пов'язаних з публічними закупівлями, а отже і осіб-злочинців, з усіма іншими корупційними злочинами, корупціонерами відповідно є досить великою.

Однак, на мою думку, є певні відмінності між, наприклад, корупційним злочином, який вчиняється посадовою особою правоохоронного органу під час отримання неправомірної вигоди, не пов'язаної з публічною закупівлею та привласненням державного майна, яке відбулося внаслідок проведення процедури публічної закупівлі.

Це пояснюється тим, що процедура проведення публічної закупівлі є особливою, для того щоб отримати доступ у якості учасника публічної закупівлі потрібно відповідати певними вимогам, які зазначені у ЗУ «Про публічні закупівлі» та можуть встановлюватися замовником.

Тобто, встановлено одну особистість злочинця – це особа, є співробітником юридичної особи приватного права (чи ФОП), яка бере участь у публічних закупівлях, відповідає певним вимогам, яка веде господарську діяльність метою якої, неодмінно є отримання прибутку, та може бути учасником публічної закупівлі. Звертаю увагу, що злочин пов'язаний з публічною закупівлею може бути вчинений і до безпосередньої участі у публічній закупівлі (до проведення тендеру), оскільки учасник може почати вплив на розпорядників бюджетних коштів ще до її проведення.

Друга особистість злочинця у кримінальних правопорушеннях, що пов'язані з публічними закупівлями - це службова особа. Службова особа, яка є

розпорядником державних коштів, співробітник юридичної особи державної форми власності. Головним аспектом є те, що він наділений правом розпоряджатися державними коштами або право впливати на результати проведення конкурсу і зловживає своїми правами.

Отже, обставини, які формують в цих двох абстрактних осіб бажання неправомірно отримати кошти від вчинення дій, які входять в зону його повноважень різні.

Щодо обставин, які формують бажання у особи-співробітника компанії, яка бере чи хоче брати участь у публічних закупівлях вчинити корупційний злочин під час здійснення публічної закупівлі та чинників, які впливають на це, зазначаю наступне.

По-перше, це вплив співробітників та керівників компанії, за умови презюмування того, що компанія вже мала досвід по вчиненню злочинів пов'язаних з публічними закупівлями. Це пояснюється тим, що якщо компанія має досить велику історію роботи з публічними закупівлями, то вона та її співробітники неодмінно стикалися з корупцією в органах державної влади, оскільки для участі у публічній закупівлі, у будь-якому разі необхідно буде отримати погодження від того чи іншого органу державної влади. Коли, наприклад, це стосується будівництва (мостів, доріг, будівель, споруд) то кількість органів державної влади від яких необхідно отримати погодження обчислюється десятками, оскільки вимоги до тендерної документації під час проведення закупівлі на послуги з будівництва є високими, деколи навіть невиконуваними.

Результатом є наскрізна корупція серед органів влади, які видають такі дозвільні документи, та учасник публічної закупівлі, який «пакетами» заносить неправомірну вигоду державним службовцям. Тож, як тільки особа потрапляє у таку фірму, то вона починає ставитися лояльно до подібної «діяльності» і буде ставитися до неї лояльно, навіть після того, як покине таку компанію.

По-друге, однією з обставин, яка неодмінно впливає на жагу особи до порушення правил спрямованого на особисте збагачення співробітника

юридичної особи, яка є учасником публічної закупівлі – це рівень її особистої жадібності. Банальна жадібність є дуже серйозним психологічним фактором у вчиненні корупційних злочинів і у випадку проведення публічних закупівель жадібність у посадових осіб учасника перемагає почуття відповідальності. [22]

Оскільки заробітні плати у посадових осіб приватного права великі та і маржа у цій сфері є достатньою для забезпечення основних потреб компанії, яка бере участь у публічних закупівлях, то природа їх жадібності пояснюється бажанням отримати більше матеріальних цінностей, ніж така компанія реально отримує внаслідок укладення контракту та мати реальний вплив на процеси, які не входять до зони їх відповідальності, підвищити особисту «важність». При цьому, у разі виявлення правопорушення посадовими особами Держаудит служби – частіше за все, винуватці понесуть лише адміністративну відповідальність (за умови, що її не оскаржать в судовому порядку), а компанія продовжить свою діяльність по «старих правилах».

По-третє, недобросовісна конкуренція, що існує на ринку та посадові особи замовників можуть впливати на компанію та повідомляти компанію про необхідність надати їм неправомірну вигоду для «вдалого вирішення питання». Оскільки, щоб взяти участь у деяких тендерах компанія стикається з десятками органів державної влади, у яких необхідно отримати погодження на будь-які дії, пов'язані з виконанням умов контракту, що укладений внаслідок проведення публічної закупівлі виникають цілі організовані злочинні групи в органах державної влади, які використовуючи свої повноваження намагаються спрямувати корупційні фінансові потоки на свій бік, чи навіть самі є «сірими бенефіціарами» таких компаній, які є учасниками публічних закупівель. Пропонуючи дати хабара, компанії, які не стикалися з цим частіше за все не звертаються до правоохоронних органів, оскільки бояться, що їх діяльність внаслідок таких дій може отримати «зайву увагу», як з боку правоохоронних органів так і з боку інших учасників цього ринку, що спричинить значні репутаційні збитки, а тому приймають пропозицію у наданні неправомірної вигоди чиновнику, який реально впливає на виконання умов контракту або

проведення тендеру. До того ж виконання самого тендера – унеможлиблюється до закінчення слідства з приводу факту порушення.

Таким чином, не існує ефективного механізму запобігання цій неправомірній вигоді, оскільки такий чиновник ставить підприємця у безвихідне становище, яке полягає у тому, що підприємець: або повинен надати чиновнику неправомірну вигоду, або повинен звернутися до правоохоронних органів, що призведе до неможливості працювати з цією закупівлею далі, як мінімум на деякий час та репутаційних збитків, які можуть значно вплинути на провадження господарської діяльності такої компанії. Саме тому зацікавленість у зверненні до правоохоронних органів у цьому випадку відсутня, оскільки такий захист своїх прав буде недостатньо ефективним.

Оскарження рішення суб'єкта владних повноважень є виходом з цієї, однак швидкість прийняття рішення у цьому випадку буде мати ключову роль. До того ж чиновник, який прийняв неправомірне рішення не буде нести відповідальність, і залишиться на посаді, а отже продовжить вчиняти такі злочини.

Оскільки особистість злочинців різна, різняться і чинники, які впливають на рішення особи вчинити корупційний злочин під час проведення публічної закупівлі. У випадку з посадовими особами органів державної влади чинники, які впливають на рішення особи скоїти корупційний злочин різняться від чинників, які впливають на таке рішення посадової особи приватного права:

По-перше, це низький рівень заробітної плати державних службовців в Україні. Той факт, що українське законодавство передбачає обов'язок для багатьох посад на державній службі мати повну вищу освіту, означає, що більшість з осіб, які вчиняють такі порушення від чотирьох до семи років навчаються у вищих навчальних закладах і тільки потім стають державними службовцями. Потрапляючи в скрутні фінансові умови у державного службовця зароджуються думки про можливість отримання “легких” грошей.

По-друге, це низький моральний рівень та відсутність механізмів, які б покращували моральний та духовний розвиток державних службовців. Під час отримання неправомірної вигоди чи вчинення будь-якого злочину, що

пов'язується з публічними закупівлями у злочинця не виникає почуття вини. Навпаки, у більшості правопорушників виникає почуття власної поважності і любов до своєї влади. Це пов'язано з відсутністю волі у особи злочинця, для відмови або повідомлення правоохоронних органів, про пропозицію службовцю вчинити певні дії, які вплинуть на результати публічної закупівлі.

По-третє, дуже сильно на рішення державного службовця вчинити такі злочини впливає суспільство. Такий вплив необхідно розділяти дві соціальні групи. Перша і основна група, яка впливає на думки державного службовця відносно вчинення суспільно небезпечних діянь — це родина. При чому члени сім'ї можуть впливати на службовця, як активно (підбурення) так і пасивно. Варто сказати, що за активної форми впливу, такий член родини може бути підданий кримінальній відповідальності, як співучасник такого злочину.

Друга група — це колеги та друзі державного службовця. Колеги та друзі, які займаються такою ж діяльністю (теж є державними службовцями) і вчиняють такі правопорушення можуть сформувати у державного службовця почуття нормальності та адекватності ситуації неправомірного отримання коштів чи матеріальних цінностей за вчинення дій, які державний службовець може вчиняти, у зв'язку з наявністю в нього особливих службових повноважень (в випадку з публічними закупівлями — розпорядження бюджетними коштами). Важливим також є вплив вищих за посадою колег і питання незалежності такого службовця.

По-четверте, психологічні проблеми та наявність комплексів, пов'язаних з переживанням бідності у певних періодах свого життя. В ході досліджень, які були проведені Шахворостом А.О. та Кузьменко О.В., результати яких було викладено у їх роботі “Особа злочинця, як елемент криміналістичної характеристики корупційних злочинів” було встановлено, що зі 176 осіб, які були засуджені за ст. ст. 210, 364, 364-1, 365-2, 368, 368-5 та 369-2 КК України в 2020 році, 50,5 % на момент вчинення злочину мали вік від 30 до 50 років. Це означає, що їх дитинство та підлітковий вік припадали на період 1980-1990 років. [13]

Цей період характеризується тотальною політичною нестабільністю, крахом економіки та активізацією кримінальних елементів на усьому пострадянському просторі. Проживаючи в суцільній бідності у особи вироблявся такий нищий інстинкт самозбереження, якими державний службовець може по нині виправдовувати усі свої неправомірні дії.

Враховуючи вищевикладене, варто зазначити, що історичні передумови виникнення злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями дуже вплинули на формування методів розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. Теоретико-правові основи розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, є важливим аспектом в забезпеченні ефективності та законності державних закупівель.

Розслідування таких злочинів повинно відбуватися відповідно до вимог законодавства та міжнародних стандартів, а також з урахуванням конкретних обставин кожної справи. Важливо пам'ятати, що ефективне розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, сприяє боротьбі з корупцією, захисту прав і інтересів держави та громадян, а також підвищенню довіри громадськості до владних структур.

Не можна не сказати, про психологічний аспект, який впливає на рішення суб'єктів владних повноважень та співробітників учасників публічних закупівель вчиняти такі злочини чи ні.

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ

2.1 Основи методики розслідування злочину, передбаченого ст. 191 КК України «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем»

З моменту запровадження процедури державних закупівель, слідчі дії та методика, яка застосовується та складається під час розслідування злочину, передбаченого ч. 2 ст. 191 КК України постійно змінювалися.

Дерновий В.В. у своїй роботі «Розслідування заволодіння чужим майном, вчиненого шляхом заволодіння чужим майном із залученням іноземців» зазначає про існування двох типових слідчих ситуацій на початку розслідування привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем:

1. Ситуація, за якої встановлено факт розкрадання, привласнення та/або заволодіння майном але ще не відомо коло осіб, які його вчинили [14, с. 125].

Відсутність або неможливість встановлення суб'єкту злочину є ключовою проблемою у цій ситуації. Для того щоб встановити особу злочинця слідчий вчиняє ряд оперативно-розшукових заходів, необхідних для встановлення кола осіб, які вчинили чи вчиняють цей злочин. Оперативно-розшукові заходи можуть бути різними, в залежності від наявних у слідчого на час початку розслідування доказів та фактів. По-перше, слідчий намагається встановити усіх, хто може бути причетним до такого розкрадання співробітників до юридичної особи замовника та/або учасника. Після цього слідчий, приступає до поступового звуження кола осіб, які можуть бути причетні до такого розкрадання та/або привласнення, заволодіння майном. За умови встановлення причетних до такого злочину осіб виникає можливість впровадження негласних слідчо-розшукових дій, таких як: прослуховування телефонів, таємного встановлення засобів фото-/відео- фіксації у службових кабінетах/автомобілях, з метою викриття правопорушників. За умови здійснення слідчих (розшукових) дій, за особами, які можуть бути причетні до вчинення кримінального правопорушення передбаченого ч. 2 статті

191 КК України може бути встановлено спостереження, в порядку, передбаченому статтею 269 КПК України. Слідчим може бути проведено обшуки та огляди місця скоєння такого правопорушення. Обшуки вчиняються здебільшого у кабінетах та місцях проживання потенційних злочинців.

Під час обшуку в першу чергу, необхідно звернути на фінансову звітність та наявність у ній всіх необхідних реквізитів та наявність ознак підробки бухгалтерських документів. У разі відсутності інформації про ту чи іншу транзакцію за Договором, або наявність неточностей у реквізитах може доводити факт вчинення злочину, а, привласнення або майна службовими особами або фактів приховування фактів вчинення іншого злочину, що може бути пов'язаний з публічними закупівлями.

Слідчі разом з оперативними співробітниками, з відеофіксацією, за участю понятих проводить, проводячи обшук у кабінеті або місці проживання злочинця повинен шукати перш за все факти, які дозволяють встановити незаконне збагачення особи. Тобто матеріальні цінності, які виникли у особи вже після привласнення, розкрадання, що було встановлено слідчим попередньо [8, с. 33-39]. У випадку заволодіння майном - слідчий шукає таке майно, що було привласнено. У випадку вчинення злочину, пов'язаним з публічними закупівлями, основним видом злочину передбаченого ч. 2 ст. 191 є розтрата .

2. Ситуація, за якої ймовірні злочинці відомі, але факт розкрадання, привласнення та/або заволодіння майном достовірно не встановлено [14, с. 125].

Тут ситуація є неоднозначною, через те що у цьому випадку правопорушення наявне, проте не підходить під злочин передбачений КК України. Частіше за все, це обумовлено недостатністю фактів та доказів, що можуть свідчити про заподіяння такої розтрата. Наприклад, якщо предметом публічної закупівлі був ресурс, що витрачається, не родова річ, а правопорушення встановлене через деякий час після його скоєння, в такому випадку відсутність складу злочину може бути обумовлена неможливістю проведення експертизи. Тобто якщо ціни були штучно завищені, то це б можна

було встановити, провівши експертизу, щоб експерт встановив ціну для того чи іншого товару.

Погоджуючись з думкою Дернова В.В. про існування цих двох типових слідчих ситуацій, які складаються також в сфері розслідування злочинів в публічних закупівлях, я хотів би зазначити про існування ще, як мінімум однієї типової слідчої ситуації, яка складається у сфері публічних закупівель і стосуються ч. 2 статті 191 КК України.

Загалом, сучасна література та дослідження судової практики дає нам змогу виокремити типові ще декілька типових слідчих ситуацій, які складаються на початку. Наприклад це ситуація, за якої коло осіб, які вчинили таке правопорушення є невідомим та факт вчинення такого правопорушення не встановлено.

Частіше за все - це випадки, коли такий ресурс просто зникає зі складів та місць зберігання, або під час перевезень товару. Кажучи про цю ситуацію можна стверджувати, що посадова особа знає про місцезнаходження таких ресурсів і можливий спосіб вчинення такого розкрадання. Злочинець залучає співучасників-виконавців такого злочину. У цьому випадку слідчий проводить огляд місця скоєння правопорушення, проводиться виїмка інформації з відеоносіїв, що могли зафіксувати таке правопорушення, проводить допити та опити свідків цих подій.

Для дослідження усіх обставин такої події слідчий повинен підготуватися до опиту та допиту свідків. Розробити перелік питань, за допомогою яких можна встановити факти, які допоможуть у розслідуванні. Проводиться допит співробітників юридичних осіб, які брали участь у вчиненні цього злочину та співробітників контрольно-ревізійної служби, що здійснювала попереднє дослідження (перевірку) тієї чи іншої публічної закупівлі. У другу чергу допитуються найближчі до підозрюваного люди, колеги та родичі і друзі.

Зазвичай процес розслідування злочинів пов'язаними з публічними закупівлями є значно складнішим за процес розслідування інших злочинів. Це

пов'язується з тим, що люди, службові особи, які вчиняють такі злочини підготовлені до розслідувань заздалегідь.

Вчиняючи такі злочини службові особи, частіше за все дуже обережно відносяться до такої протиправної діяльності і приховують більшість з цих злочинів за допомогою різних методів та способів. Злочини пов'язані з публічними закупівлями звісно відносяться до корупційних злочинів, тому з методами приховування злочинів є певні особливості.

Як вважає Б.А. Бурбело у своїй роботі «Основи методики розслідування злочинів пов'язаних з корупцією» : «до головних способів приховування злочинів, пов'язаних із корупцією, відноситься фальсифікація обліку й звітності; унесення змін до документів; заміна або виготовлення фіктивних документів; знищення документів; штатні переміщення; знищення матеріальних слідів злочину; підписання актів здачі-прийняття замовлених послуг без їх існування», службове підроблення (стаття 367 КК України) [20, с. 235].

Для того щоб розібратися з кожним з них окремо і достовірно встановити, які з них можуть відноситися до сфери публічних закупівель, а які ні, необхідно розуміти особливості злочинів, пов'язаних саме з публічними закупівлями. Тож, потрібно дослідити, кожен спосіб вчинення корупційних злочинів та виокремити особливості, які притаманні способам приховування злочинів пов'язаних саме з публічними закупівлями:

1. Фальсифікація обліку й звітності

Фальсифікація обліку й звітності є одним з найчастіших злочинів, що вчиняються при проведенні публічних закупівель. Дуже часто фальсифікацією зловживають, як учасники так і замовники. За своєю суттю, фальсифікацією фінансової звітності службовою особою і є злочином, що передбачений статтею 367 КК України - службове підроблення.

Фальсифікація фінансової звітності - це умисна дія спрямована на зміну (викривлення) фактів, переважно з метою отримання якоїсь вигоди від такого викривлення [21]. Наприклад фальсифікацією фінансової звітності може бути

збільшення витрат на роботи вже після проведення публічної закупівлі. Це рахунки на сплату тих чи інших матеріальних ресурсів.

Також фальсифікація фінансової звітності може бути у формі викривлення обставин, що відбуваються протягом усієї роботи. Також фальсифікацією фінансової звітності є перерахування коштів без проведення публічної закупівлі, бо така фінансова звітність взагалі не є правомірною.

Проте при здійсненні публічної закупівлі фальсифікують не тільки фінансову звітність, а можуть також фальсифікувати документи, які подаються учасником публічної закупівлі.

2. Унесення змін до документів

Унесення змін до документів після проведення публічної закупівлі не дозволяється, окрім випадків, що передбачені договором або Законом України «Про публічні закупівлі» та чинним законодавством, що регулює сферу публічних закупівель. Найпоширенішим порушенням є внесення змін до Договору стосовно Договірної ціни, бо згідно з законодавством будь-яка зміна Договірної ціни повинна бути передбачена спеціальним порядком внесення такої зміни, і будь-які можливості збоку учасників та замовників змінювати такі ціни передбачені Законом України «Про публічні закупівлі».

Нерідко, розтрата відбувається у формі зміни договірної ціни шляхом укладення додаткової угоди про збільшення договірної ціни без законодавчих або договірних підстав на таке збільшення.

Допустимими змінами в сторону збільшення є зміна вартості матеріалів, які використовуються під час проведення робіт на об'єкті публічної закупівлі. Частіше за все згідно Законом України «Про публічні закупівлі» учасник не може вимагати збільшення договірної ціни через подорожчання ресурсів. Хоча законодавство дозволяє підрядникам вимагати збільшення договірної ціни у разі істотного зростання цін на ресурси, незалежно від того, що написано в договорі (абз. 2 ч. 5 ст. 844 ЦК України). Поряд з цим, ситуація зазвичай така, що можливість збільшити договірну ціну, навіть якщо замовник погоджується на це, обмежена тим, що:

- в договорі із замовником договірна ціна визначена, як тверда, а не динамічна;
- Закон України «Про публічні закупівлі» передбачає вичерпний перелік випадків, коли договірну ціну можна змінювати [7].

Збільшення твердої договірної ціни має відбуватися виключно на тих підставах, що передбачені законом. Можливою підставою для учасника публічної закупівлі для збільшення договірної ціни є зміна ставок податків і зборів та/або зміна умов щодо надання пільг з оподаткування - що має прямо вплинути на вартість робіт за договором (п.6 ч.5 ст.41 Закону України «Про державні закупівлі»).

3. Заміна або виготовлення фіктивних документів, знищення документів, підписання актів здачі-прийняття замовлених послуг без їх існування

Цей спосіб приховування злочину, що пов'язаний з публічними є дуже популярним в практиці публічних закупівель. Органів, які б перевіряли якість виконання публічних закупівель, окрім Держаудит служби України та правоохоронців - не існує.

Неодноразово на практиці ставалися злочини, що пов'язані з публічними закупівлями, які полягали в звичайному невиконанні робіт, які були передбачені договором підряду. Такі злочини відбуваються у двох формах: повне невиконання умов договору, який був укладений за результатами публічної закупівлі або часткове невиконання умов договору, який укладений за результатами публічної закупівлі, шляхом не виконання певних робіт за договором, не додержання умов використання матеріалів (недостатня кількість використаних для побудування якісної конструкції за Договором підряду), проведення робіт працівниками, які не мають достатніх та спеціальних знань.

Повне невиконання Договору підряду відбувається рідше і такі випадки не дуже поширені, а що стосується часткового невиконання робіт - наскрізні. Слідчому зазвичай не вдається встановити факт часткового невиконання робіт.

2.2. Основи методики розслідування злочину передбаченого ст. 361 КК України «Несанкціоноване втручання в роботу інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж» та злочину, передбаченого ст. 366 КК України «Службове підроблення»

На відміну від інших злочинів, несанкціоноване втручання в роботу інформаційних, електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж, а саме в систему “Prozorro”, яка є основним майданчиком для проведення процедури публічних закупівель майже неможливо викрити класичними слідчими діями та методами.

Суть цього злочину полягає у тому, що задля досягнення бажаного результату зловмисник може, використовуючи свої спеціальні знання отримати доступ до кабінету, будь-кого з учасників та замовників публічних закупівель та змінити, видалити, додати дані про ту чи іншу публічну закупівлю, або ж зовсім вимкнути сайт за допомогою DDOS-атаки.

Скоєння цього злочину, з метою отримання вигоди, пов’язано перш за все з комп’ютерною неграмотністю посадових осіб учасників та замовників, оскільки саме комп’ютерна неграмотність призводить до витоку інформації – паролів, логінів та/або інших даних, якими зловмисник може скористатися задля досягнення своєї злочинної мети. Подібними злочинами частіше за все займається Кіберполіція, яка проводить ряд заходів для встановлення особи правопорушника та факту скоєння цього злочину, однак у випадку з системою Prozorro ситуація є досить серйозною, оскільки вплив на систему Prozorro та винайдення способів підтасування результатів публічної закупівлі призводить до значних збитків держави.

У відкритих реєстрах відсутні будь-які дані про втручання у систему Prozorro, проте, це пов’язано з тим, що частіше за все особи, які стали жертвою таких махінацій не звертаються до правоохоронних органів, оскільки їх визнають винними у халатному ставленні до своїх обов’язків та вони понесуть відповідальність.

Щодо DDOS-атак, то тут ситуація значно серйозніша, оскільки DDOS-атаки на сайт здійснюються спеціальними службами російської федерації, з метою введення сайту в стан непридатний для проведення публічних закупівель. Це загрожує втратою або витоком даних про ті чи інші закупівлі, які впливають на досягнення нашої спільної стратегічної мети, а також загрожує економічній безпеці країни. Так у січні 2022 року атака на сайт Infobox Prozorro спричинила його колапс. На сайті кабінету міністрів України з'явилося повідомлення, що на майданчик Prozorro була здійснена атака. Держспецзв'язку заявило, що сам сайт та інформація, яка містилася у базах даних, які під'єднані до нього не постраждали. [23]

Який орган здійснював розслідування цього інциденту з офіційних та відкритих джерел – невідомо, однак на сайті Інтерфакс України, заявили, що подію розслідують органи Національної поліції України, Служби Безпеки України разом зі спеціалістами Держспецзв'язку, що говорить про проблему розподілу повноважень у таких справах, оскільки не існує єдиного органу, який би займався злочинами пов'язаними з публічними закупівлями. [24] Проблема полягає у тому, що рівень кваліфікованості слідчих цих органів у питанні публічних закупівель частіше за все низький, таким чином для слідчих існує дві проблеми, перше – це визначення масштабу, характеру та рівня загрози, друге – це встановлення мотиву зловмисника.

Як було зазначено на сайті Кабінету Міністрів України спеціалісти перш за все намагалися встановити, хто саме є винуватцем цієї події. Для цього проводилося дослідження мета-даних та лог-файлів та ланцюжків запитів на сам сайт. [25] Однак частіше за все, такі дослідження не дають результатів, оскільки сам зловмисник обізнаний у небезпеці його викриття, таким чином він використовує спеціальні програми чи ресурси, щоб приховати себе від очей правоохоронних органів, тому найкращим виходом у цьому випадку є запровадження ряду ефективних заходів протидії таким посяганням.

У разі, якщо слідчому все ж таки пощастило встановити винного у скоєнні цього злочину, він повинен провести ряд оперативно-розшукових дій, які допоможуть виявити йому склад злочину, його спосіб, місце вчинення та інші обставини, необхідні для того, щоб довести провину особи. Місце перебування злочинця може встановлюватися, як за допомогою спеціальних утиліт так і відкритих ресурсів. Так, наприклад, однією з можливостей за допомогою якого можна визначити місцезнаходження людини, яка надсилала запити на сервер (сайт) є ресурс - iplocation.net. [26] Цей сайт надає детальну інформацію про місцезнаходження комп'ютера (координати), з якого потенційно могла здійснюватися атака, назву провайдера, адресу провайдера та деякі інші дані, необхідні для встановлення особи, яка здійснила втручання в роботу інформаційної мережі, а у свою чергу в провайдера наявні дані, що ідентифікують таку особу.

Після встановлення зловмисника, його необхідно затримати та допитати, також необхідно допитати найближчий круг його спілкування, задля встановлення його мотиву та зв'язків з іншими потенційними зловмисниками, щоб встановити чи пов'язаний його вчинок з організованою злочинністю або російською федерацією.

При обшуку у його помешканні та/або на місці роботи перш за все необхідно вилучити та провести огляд наступних предметів: будь-які комп'ютери, телефони, ноутбуки, носії пам'яті, флеш-диски, компакт-диски, сервери, дискети, касети, документи, смарт-телевізори та інші предмети, за допомогою дослідження, яких можна встановити причинно-наслідковий зв'язок при скоєнні правопорушення.

Також, у співробітників правоохоронних органів, за відсутності потенційної небезпеки повторення атаки, про що правоохоронці вирішують на власний розсуд є можливість застосувати негласні слідчі розшукові дії відносно зловмисника. Таким чином, це допоможе слідчому встановити коло суб'єктів, що вчинили злочин, перш за все співучасників та підбурювачів, рекомендується

продивитися інформацію про особу у соціальних мережах. І вже після збору цих даних провести затримання.

Службове підроблення, за своєю суттю, полягає в умисному внесенні до документів, які службова особа в рамках своїх повноважень та внутрішніх інструкцій державного органу, установи, підприємства, організації має право виносити, завідомо неправдивих чи невірних відомостей.

В контексті вчинення злочинів пов'язаних з публічними закупівлями - це можуть бути різноманітні дозволи, експертизи, патенти, ліцензії, які подає учасник публічної закупівлі; договори та додаткові угоди до договору, які укладаються після проведення публічної закупівлі; будь-які документи, які видаються у визначеному законом порядку та встановлюють певні факти, що прямо впливають на рішення відносно того, хто буде переможцем у публічній закупівлі. Особливістю цього злочину є те, що службовець, вчиняючи його робить це, щоб звернути на себе або інших осіб матеріальні цінності, які йому чи іншим особам не належать.

Встановлення складу злочину «Службове підроблення» відбувається шляхом аналізу документу, який потенційно, може бути визнаний підробленим. Документ, у цьому випадку є головним доказом у справі, бо без його наявності не можливо встановити правопорушення і чи відбувалося воно взагалі, такий документ повинен бути виданий виключно відповідно до порядку видачі таких документів, що може бути передбачений законом або положенням, яке встановлює чіткий порядок видачі таких документів.

Частіше за все, такі документи знаходяться під час проведення аудиту публічної закупівлі співробітниками державного органу, який відповідає за проведення таких перевірок. Переважно, це Держаудит служба України, яка по суті, є спеціальним органом, який має встановлювати та запобігати правопорушення у сфері публічних закупівель. По результату перевірки, співробітники Держаудит служби України можуть виносити постанови про адміністративні правопорушення, згідно статті 164-14 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Згідно з п. 20 Постанови КМУ від 20 квітня 2006 р. N 550 «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою України», у разі вилучення документів об'єкта контролю у зв'язку з їх підробленням або виявленими зловживаннями орган державного фінансового контролю негайно повідомляє про це правоохоронні органи для прийняття рішення про вилучення таких документів. Якщо правоохоронними органами не прийнято відповідне рішення, зазначені документи в останній день ревізії повертаються об'єкту контролю [15].

Отримавши таке повідомлення, співробітниками прокуратури, СБУ, НПУ, бюро економічної безпеки, НАБУ, інших органів, що здійснюють правоохоронні функції; вносяться відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Після цього слідчий повинен зробити ряд дій, щоб перевірити (встановити) факт скоєння злочину.

Слідчий ідентифікує документ та осіб, які можуть бути пов'язані зі скоєним злочином. Таким чином, наприклад Балонь А.Б. у своїй роботі викоремив ряд ознак, що притаманні тому чи іншому виду такого службового підроблення за якими слідчий встановлює обставини появи цього документу - ознаки способу виготовлення, ознаки способу підроблення та ознаки внесення завідомо неправдивої інформації [16, с. 117-119].

Після ідентифікації всіх причетних до цього злочину, в залежності від виду цього документу слідчий приймає заходи по встановленню фактів, що можуть підтвердити недостовірність, неточність, або цього документа: проводиться експертиза документу. Експертиза може бути різною, в залежності від того, яка сама інформація, внесена в цей документ може вважатися порушенням, може бути призначено декілька експертиз.

Верховний суд України у 2009 році провів узагальнення практики розгляду кримінальних справ про злочини, склад яких передбачено ст. 366 Кримінального кодексу України (службове підроблення). У цьому документі найчастіше виокремлюються дві судові експертизи: судово-почеркознавча та судово-економічна (судово-бухгалтерська) експертиза.

Дізнання у цьому злочині повно бути ефективним і якісним, у разі якщо слідчий не проведе усі необхідні для встановлення факту дії справа повинна бути переглянута, а слідчий повинен бути притягнутий до відповідальності. Таким чином, у вищезазначеному узагальненні викладено випадок, у якому «слідчий, який проводив досудове слідство, не виконав вказівки суду, викладені у попередній постанові про направлення справи на додаткове розслідування, не вжив всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного та об'єктивного дослідження обставин справи: у справі не були встановлені особи, які безпосередньо виготовили первинні бухгалтерські документи на прийом та відпуск зерна зі складів ЗАТ «Василівка-АГРО», не були встановлені та допитані всі свідки, не проведені зустрічні перевірки із суб'єктами господарювання, не проведена виїмка додаткових документів, необхідних для призначення та проведення додаткової судово-бухгалтерської експертизи тощо» [17].

2.3. Основи методики розслідування злочину, передбаченого та ст. 364 КК України «Зловживання владою або службовим становищем» та злочину передбаченого ст. 367 КК України «Службова недбалість»

Стаття 364 КК України - це один з найпопулярніших злочинів, що пов'язані з публічними закупівлями. Банальна корупція є дуже розвиненою у сфері публічних закупівель. Безсумнівно, що корупція є дуже розвиненою і у правоохоронній сфері, що сильно ускладнює і роботу слідчого у тому числі. В Україні правоохоронні органи - це вертикальна система влади. Тобто у деяких слідчих є свої начальники слідчих управлінь та інші безпосередні керуючі діяльністю слідчого, тим чи іншим чином люди, того чи іншого правоохоронного органу, які можуть впливати на рішення слідчого з негативної точки зору. Незалежне слідство є дуже важливою річчю у сфері публічних закупівель через те, що учасники публічних закупівель, які ведуть господарську діяльність і користуючись своїми зв'язками у правоохоронних органах можуть реально впливати на хід справи.

Особливістю розслідування цього злочину, в контексті злочину пов'язаного з публічною закупівлею - це те, що цей злочин не може встановлюватися аудитом та перевіркою бухгалтерських документів. Злочин передбачений статтею 364 КК України найчастіше вчиняється у формі передачі матеріальних цінностей особі, яка відповідно до своїх повноважень, може здійснювати певні дії, які точно впливають на його рішення, ставлять учасників публічної закупівлі в нерівні умови та дозволяють тим, хто бере участь у публічних закупівлях пройти цей шлях набагато легше та «прискорити» цей процес.

Частіше за все слідчий встановлює, що такий злочин було вчинено проводячи негласні перевірки службових осіб. Якщо розібратися, то можна стверджувати, що навіть якщо оперативниками була встановлена камера у кабінеті такої службової особи і здійснювався відеоконтроль за провадженням діяльності цієї особи - найчастіше факт вчинення злочину передбаченого статтею 364 КК України складно довести, через те, що технічні засоби, які встановлюються, з метою фіксації злочину є недосконалими та не можуть встановлювати факт передачі матеріальних засобів, а тим паче не можуть встановити, що ці матеріальні засоби (якщо це матеріальні засоби) передавалися дійсно за обов'язок такої особи вчинити певні дії [18].

Слідчий може використовувати свого конфіденційного співробітника (позаштатного співробітника), який бере участь у публічній закупівлі для того, щоб той здійснив дії, які підтвердять факт отримання неправомірної вигоди [19]. За таких обставин може використовуватися також спеціальна фарба, яка наноситься на купюри, які передаються службовій особі за те чи інше рішення на користь учасника публічної закупівлі.

Також процес розслідування злочину передбаченого статтею 364 КК України і пов'язаний з публічними закупівлями дуже тісно ускладнений тим, що учасники цього злочину зазвичай підготовлені до таких можливих подій. Учасники цього злочину частіше за все є чиновниками, які дуже перебуваючи на своїх посадах вчинювали подібні злочини протягом усієї своєї державної служби.

Службова недбалість є злочином, який вчиняється особою не навмисно. Типові слідчі ситуації, які виникають у зв'язку з розслідуванням злочину передбаченого статтею 367 КК України у слідчих складаються різні. Інколи слідчим просто не вистачає фактів, щоб стверджувати, що такі дії були зроблені службовою особою навмисно, проте відповідальність, що передбачена за цей злочин практично однакова з іншими злочинами, що пов'язані з публічними закупівлями. Службову недбалість, що пов'язують з злочинами з публічними закупівлями службові особи, частіше за все, вчиняють у формі бездіяльності, а не якоїсь певної активної дії. Це пов'язано з порушеннями процедури публічної закупівлі. У разі, якщо службовою особою не було вчинено усіх необхідних для прозорого проведення публічної закупівлі дій, вона повинна нести відповідальність.

Тут існує також велика проблема, бо не всі люди, які є службовими особами банально обізнані у Законі України «Про публічні закупівлі», хоча і є розпорядниками державних коштів згідно вищезазначеного Закону. Таким чином, породжується ряд випадків, коли людина фактично повинна робити певні дії, передбачені законодавством в рамках його повноважень, інструкцій, внутрішніх порядків та порядків проведення публічної закупівлі, однак не знається на них.

Взагалі слідству важко встановити, чи робила такі дії особа навмисно чи не навмисно, тому слідчий обов'язково проводить допити усіх залучених до цього інциденту осіб: співробітників державних підприємств, установ та організацій, що пов'язані з державними закупівлями необхідних для підприємства ресурсів та інших речей.

Слідчий перевіряє документи (усю тендерну документацію), зазвичай як і у випадку з службовим підробленням, слідчому про можливе порушення КК України в частині злочинів з публічними закупівлями повідомляють служби, які проводять аудит цих закупівель. Під час розслідування цього злочину слідчий також перевіряє проведення усієї процедури публічної закупівлі, її відповідність нормам закону і чи були завдані якісь збитки [8]. Більшість вироків, які

виносяться судами за цією статтею містять умовні покарання, а покарання замінюють на випробувальний термін.

Якщо службова недбалість призвела до незаконного збагачення юридичних та фізичних осіб, які брали участь у цьому тендері, в такому випадку слідчим повинні бути перевірені факти, які можуть вказувати на розтрату державного майна.

У розділі досліджено різноманітні методи розслідування злочинів пов'язаних з публічними закупівлями та основні проблеми, які виникають під час розслідування злочинів у сфері публічних закупівель. Методика розслідування злочинів у сфері публічних закупівель може відрізнятися в залежності від його кваліфікації.

Основи методики розслідування злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, містять в собі різні етапи досудового розслідування, від збору інформації та дослідження обставин справи, до визначення злочинної діяльності, зібрання доказів та подання обвинувачення.

Основними проблемами в розслідуванні злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями є, зокрема, недостатня обізнаність слідчих у питанні публічних закупівель та відсутність чітких порядків розслідування подібних злочинів. До того ж, варто вказати, що злочини у сфері публічних закупівель легко приховуються, а самі вони можуть траплятися на кожному етапі проведення публічної закупівелі та до проведення публічної закупівлі.

Встановлення відповідальності за скоєння правопорушень у сфері публічних закупівель допомогло б мінімізувати ризики, пов'язані з цим явищем та є стратегічно важливим для забезпечення транспарентності сфери державних замовлень, а також для забезпечення можливості створення нових інструментів у боротьбі з корупцією, в цілому.

РОЗДІЛ 3 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У ПРОТИДІІ ЗЛОЧИНАМ ПОВ'ЯЗАНИМИ З ПУБЛІЧНИМИ ЗАКУПІВЛЯМИ

3.1 Нормативно-правове регулювання інституту публічних (державних) закупівель на території країн Європейського союзу в контексті розслідування злочинів пов'язаних з публічними (державними) закупівлями

Щороку понад 250 000 органів державної влади в ЄС витрачають приблизно 2 трлн євро, що надходять як з національних, так і з фондів ЄС (останній, переважно Європейський структурний і Інвестиційні (ESI) фонди), на державні закупівлі — придбання за державні кошти товари, послуги та будівельні послуги (громадські роботи) для задоволення суспільних потреб. [27]

Досвід Європейського союзу у подолання корупції у державних закупівлях безумовно становить велике значення для формування антикорупційної політики України у цій сфері.

По-перше, оскільки Україна планує стати членом Європейського союзу, то наше законодавство повинно бути гармонізованим з законодавством Європейського союзу. Така гармонізація однозначно вплине і на порядок притягнення до відповідальності осіб, що вчиняються корупційні злочини та їх розслідування.

По-друге, українське законодавство, на відміну від європейського містить багато декларативних норм. Європейське законодавство більш практично застосовується у різних сферах, воно уніфіковане, та дозволяє оперативно реагувати на ті чи інші проблеми, які виникають під час проведення тендерів, однак усе одно європейське законодавство — не є апогеєм усіх проблем, пов'язаних з вчиненням злочинів у сфері тендерів.

Таким чином, наприклад, у своїй роботі «International practice at fighting against corruption as a vector of formation of national anticorruption policy: review of legislation of Romania» Наталія Ахтирська посилається на виступ Марія Арсене, експерту Європейської комісії, яка у своєму виступі зазначає: «Обсяг корупційних оборудок у країнах Європейського Союзу сягає близько 120 млрд. євро, у світі — 1 трлн. доларів. За результатами проведеного опитування, 4 із 10

компаній ЄС стикаються з корупційними перешкодами ведення бізнесу; 32% вказали, що програють у тендерах через наявність корупційних домовленостей несумлінних конкурентів. Корупція є не короткостроковим явищем, подолання його потребує системного вдосконалення законодавства». [28]

Отже, проблеми наявності в органах державної влади недобросовісних чиновників, які мають право розпоряджатися державними коштами є нашими спільними проблемами з Європейським союзом.

У 2012 році Спеціальний комітет з організованої злочинності, корупції та відмивання грошей (CRIM), у Тематичній доповіді про корупцію «Корупційні злочини у сфері публічних закупівель», визначив, що державні закупівлі у Європейському союзі є найбільш вразливою до корупційних злочинів сферою і щоб уникнути корупції в державних закупівлях, ЄС має забезпечити надійність, прозорість, підзвітність і відкритість державних закупівель, з цієї причини, необхідно розробити міцну законодавчу база та ефективний порядок розслідування кожного злочину. [29]

Державні закупівлі в ЄС є дуже важливою сферою, оскільки забезпечують виконання державних функцій, органами державної влади, як кожної країни окремо так і усіх країн разом. Особливе місце у Європейському союзі займають, зокрема закупівлі зброї та інших речей, які впливають на рівень колективної безпеки у всьому Європейському континенті.

Неможливо надати точну статистику щодо економічних та фінансових збитків від корупції у державних закупівлях, оскільки їх важко виявляти та уточнювати. Загалом Європейські спеціалісти постійно досліджують рівень корупції у країнах-членах Європейського союзу.

Також варто зазначати, що є й інші організації, які стоять окремим «сундком», поряд з державними установами, які збирають статистичні дані, щодо корупції, зокрема у сфері публічних закупівель, наприклад “Transparency international”. Дослідження корупційних злочинів є складним, тому можна дати лише приблизні оцінки обсягу корупції, пов’язаної з закупівлями.

На думку спеціалістів з CRIM, правильним виходом з цієї ситуації є не розслідування самих злочинів, а їх ефективне попередження, оскільки така «білокомірцева» злочинність легко приховується.

Одним з методів таких попереджень є запровадження міжнародних принципів корпоративного управління (наприклад OECD, ICGN та ін.), не тільки у юридичних осіб приватного права, а і у державних компаніях, які розпоряджаються бюджетними коштами. [29] [30] [31]

Також у цій роботі, зазначалося, що ефективним методом боротьби з корупцією в органах державної влади та компаніях країн Європейського союзу, які здійснюють державні закупівлі товарів та/або послуг є недопущення зниження ціни корупції. [29] З цього можна зробити висновок, що CRIM у своєму дослідженні визначило, що дешева корупція є більш небезпечною ніж дорога, що є абсолютно неприпустимим твердженням, оскільки будь-яка корупція, мала чи велика, неодмінно призводить до росту злочинності, економічного занепаду та повсюдного свавілля державних службовців по відношенню до громадян.

Для подолання білокомірцевої злочинності у сфері публічних закупівель необхідно мати не тільки ефективні способи попередження, а й розслідування та викриття таких злочинів.

Публічні закупівлі в Європейському Союзі регулюються декількома нормативно-правовими актами і на додаток, кожна країна окремо має свої власні закони.

Загальноєвропейські правила встановлюються директивами : 2014/24/ЄС про процедури закупівель замовниками у сферах діяльності, які підлягають державному регулюванню; Директива 2014/25/ЄС про процедури закупівель замовниками у сферах діяльності, які пов'язані з державними замовленнями; Директива 2014/23/ЄС про укладання угод з концесіонерами. [32] [33] [34]

Ці директиви встановлюють регулюють діяльність у сфері публічних закупівель та встановлюють правила, яких учасники/замовники та інші суб'єкти процедур публічних закупівель мають дотримуватися, починаючи від оголошення про початок закупівлі та закінчуючи виконанням контракту. Загалом ,

вони визначають, якими повинні бути усі норми у внутрішніх нормативно-правових актах країн-членів та країн-кандидатів. Так, директивами визначається, яким чином проводиться процедура публічної закупівлі, вимоги до документів, які подаються під час проведення публічної закупівлі учасниками публічних закупівель, норми, які повинні містити форми договорів та правила контролю за їх виконанням. Крім того, вони встановлюють правила, що стосуються умов участі в торгах, критеріїв відбору та оцінки пропозицій, а також правила, що стосуються забезпечення рівних умов для учасників закупівлі.

Наприклад, сфера публічних закупівель в Німеччині регулюється, зокрема Законом проти обмежень конкуренції (Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen). [35] Згідно з цим законом, публічні закупівлі повинні проводитися з дотриманням принципів прозорості, рівності, конкуренції та ефективності використання коштів державного бюджету.

Окрім Закону проти обмежень конкуренції, існують додаткові нормативні акти, які регулюють питання публічних закупівель, як на федеральному так і на рівні земель, наприклад:

- Закон про федеральні контракти (Bundeshaushaltsordnung), який встановлює правила фінансового контролю за використанням державних коштів під час закупівель, що фінансуються з бюджету Федерації Німеччини.
- Закон про контракти з будівництва (VOB), який регулює процедури закупівлі у сфері будівництва.
- Закон про закупівлю води, енергії та транспорту (Sektorenverordnung), який встановлює правила для проведення закупівель у водних, енергетичних та транспортних секторах.

Порядок проведення публічних закупівель в Німеччині визначається в залежності від суми закупівлі та виду товарів, робіт і послуг. Також існують деякі відмінності в правилах проведення закупівель для різних типів організацій, наприклад, державних органів та місцевих (земельних) рад.

Злочини пов'язані з публічними закупівлями в Німеччині є серйозним порушенням законодавства, однак в цілому окремого органу чи порядку їх розслідування в Німеччині не існує. Такі злочини стаються через нехтування необхідністю встановлення більш досконалих інформаційних систем публічних закупівель, призводить до корупції та дискримінації учасників публічних закупівель, існування різноманітних конфліктів інтересів, порушень правил процедур публічних закупівель, як на федеральному рівні так і на рівні «землі», та інші порушення, які можуть постійно спричиняють розкрадання коштів, сплачених німецькими платниками податків.

У Німеччині злочини пов'язані з публічними закупівлями регулюються кримінальним кодексом, законом про боротьбу з корупцією, законом про конкуренцію, а також законами про публічні закупівлі.

З метою запобігання злочинам пов'язаним з публічними закупівлями, в Німеччині встановлено спеціальні органи контролю та регулювання, такі як Федеральна служба антикорупційного захисту (Bundesamt für Korruptionsbekämpfung) [36], та Федеральна антимонопольна служба (Bundeskartellamt) [37] та інші. За аналогією з українськими структурами, можна порівнювати їх з НАБУ та Антимонопольним комітетом України. Схожість федеральної служби антикорупційного захисту з НАБУ є достатньо великою, оскільки у федеральної служби антикорупційного захисту також є тільки певна група корупційних злочинів, які вони розслідують, однак на відміну від НАБУ вони розслідують злочини, учасниками яких може бути будь-хто на відміну від НАБУ, яке розслідує злочини, які пов'язані з верхівками політичної влади країни, а також проводить просвітницьку діяльність та збирає статистичні дані, в чому є схожість з НАЗК.

Важливою складовою боротьби з злочинами пов'язаними з публічними закупівлями є підвищення рівня транспарентності та відкритості процесу закупівель, а також рівня спеціальної освіти та доведення до відповідного рівня почуття відповідальності перед суспільством працівників державних органів.

Для цього використовуються електронні системи закупівель та відкриті конкурси, які забезпечують рівні умови для всіх учасників процесу, а також органи державної влади, які здійснюють державне регулювання у цій сфері намагаються проводити семінари та навчання для людей, що пов'язані з публічними закупівлями. Такі заходи сприяють запобіганню корупції та забезпечують ефективне використання коштів бюджету.

У Польщі публічні закупівлі регулюються Законом про публічні закупівлі (Prawo zamówień publicznych, PZP), який також є типовим для більшості країн-членів ЄС.[38]

Публічні закупівлі включають у себе будь-які операції з придбання товарів, послуг або робіт за рахунок державного бюджету, місцевих бюджетів, фондів та інших публічних ресурсів. Закон детально описує усю процедуру державної закупівлі, включаючи визначення критеріїв відбору постачальників, оголошення тендерів, проведення електронних аукціонів та інші етапи закупівельного процесу. Закон також містить вимоги щодо захисту прав постачальників та забезпечення рівних умов участі у тендерах.

Особлива увага приділяється запобіганню недобросовісній конкуренції, крім того, як і в Україні, учасники повинні відповідати вимогам, встановленим цим законом. Одним з таких правил, є умова стосовно наявності досвіду у виконанні державного контракту.

У разі існування небезпеки вчинення злочину у сфері публічної закупівлі вказана інформація передається відповідним правоохоронним органам, однак спеціального органу, який би розслідував такі злочини у Польщі – не існує.

Польща пройшла великі реформи, які призвели до покращення її інвестиційного клімату, створення сильної економіки. Однак Польща також зтикалася з величезною кількістю проблем на етапі приведення у відповідність вказаного законодавства. Результатом, зокрема, стала система UZP . Система UZP є польським аналогом Prozorro, який дозволяє учасникам обирати, шукати та брати участь у тендерних конкурсах, які проводяться державою

За порушення законодавства про публічні закупівлі в Польщі передбачені різноманітні санкції, такі як, штрафи, скасування угоди, розірвання. Зазвичай такі санкції встановлюються у Договорі.

У разі, якщо особа вчинила кримінальне правопорушення, то Кодексом кримінальним передбачено спеціальне покарання, у вигляді позбавлення посади та права займатися певною діяльністю і таким чином посадові особи, які допустили порушення законодавства про публічні закупівлі, можуть бути позбавлені посади.

Разом з тим, рівень санкцій може відрізнятись в залежності від типу та серйозності порушення, а також від умов кожного конкретного випадку. І є непоодинокі випадки, коли такий спосіб покарання не застосовується.

Щодо кримінальної відповідальності за порушення законодавства про публічні закупівлі в Республіці Польща, то такі порушення також є криміналізованими, як і у Німеччині, однак таке порушення стосується виключно кримінального правопорушення, передбаченого статтею 297 Кодексу Карного Польщі - підроблення документів. [39]

Таким чином, усі 3 абзаци в статті 297 Кодексу кримінального Республіки Польща, містяться положення про те, що якщо хтось вчинить дії, з метою виведення коштів з державного бюджету під час проведення публічної закупівлі, надасть документ, який містить неправдиві дані буде підданий кримінальній відповідальності.

Відповідно до цієї статті, буде підданий покаранню також той, хто не попередив про неможливість виконання умов публічної закупівлі заздалегідь. Санкція статті 297 Кримінального кодексу Республіки Польща передбачає, відповідальність у вигляді позбавлення волі на строк від 3 місяців до 5 років. [39]

Але, в абзаці третьому є виключення стосовно притягнення до кримінальної відповідальності, осіб які вчинили цей злочин. Виключенням є ситуація, за якої винна сторона виконає умови Договору в повному обсязі або виплатить необхідну для виконання умов Договору суму.

Цікавим є факт, що на відміну від українського законодавства вчинення вказаного злочину не обов'язково призведе до позбавлення особи права обіймати

певні посади, оскільки в Польщі позбавлення права займати певні посади або займатися певною діяльністю є дискреційним рішенням суду, тобто суд на власний розсуд встановлює чи треба позбавляти особу права займати певні посади та займатися певною діяльністю або ні. Оскільки у нас, призначення додаткового покарання за певними складами злочинів є обов'язковим.

На відміну Кримінального уложення Німеччини Кодекс карний Польщі не має спеціальної статті, яка б встановлювала відповідальність за порушення законодавства про публічні закупівлі.

Досудове розслідування зазвичай починається зі звернення до органів правопорядку про підозру у вчиненні злочину. Потім проводяться різноманітні слідчі дії, такі як опитування свідків, збір доказів та дослідження документів, обшуки та інші дії, які вчиняються по відношенню до підозрюваних (зазвичай розслідування та методи, які використовуються не відрізняються від тих методів, які застосовуються нашими правоохоронцями).

Система електронного моніторингу публічних закупівель (UZP) дозволяє виявляти можливі порушення та контролювати процес закупівель. Це також сприяє забезпеченню прозорості та відкритості в сфері публічних закупівель та допомагає у запобіганні корупції та порушенням законодавства. [40]

Державні закупівлі в Румунії регулюються законом про державні закупівлі №98/2016. Закон визначає правила проведення процедур закупівель товарів, робіт та послуг за кошти державного та місцевого бюджетів, а також за кошти бюджету Європейського Союзу. [41]

Закон передбачає використання електронних систем для проведення процедур закупівель, що забезпечує більшу прозорість та конкурентність (містить положення про органи, що займається сферою публічних закупівель).

У Румунії існують два види процедур закупівель: відкриті та обмежені. Закон також передбачає можливість проведення договірних закупівель, якщо відсутність конкуренції або інші обставини не дозволяють провести відкриту чи обмежену процедуру.

Закон Румунії №98/2016 «Про державні закупівлі» складається з 240 статей. Деякі з найбільш важливих статей включають в себе положення про порядок проведення закупівель, притягнення до відповідальності винних, умови контракту. Закупівля проводиться на основі засад ефективності використання коштів державного бюджету, рівності учасників та захисту інтересів держави. Визначається критерії, за якими буде оцінюватися пропозиція учасника в процесі закупівлі. Закупівлю може проводити орган, який проводить закупівлю, або третя сторона, яка діє від імені органу, який проводить закупівлю. Встановлюється вимога до учасників, які беруть участь у процесі закупівлі, щодо їхньої здатності виконати умови контракту. Зокрема, стаття 160 Закону про державні закупівлі Румунії № 98/2016 визначає санкції за порушення умов контракту та встановлює порядок їх застосування. [41]

Закупівля може бути оголошена невалідною, якщо орган, який проводить закупівлю, виявляє порушення вимог законодавства щодо проведення закупівлі. Встановлюється процедура оскарження рішень, прийнятих органом, який проводить закупівлю. [41]

Загалом система притягнення до відповідальності з порушення законодавства у сфері публічних закупівель у Румунії схожа на будь-яку іншу Європейську систему публічних закупівель. Кримінальний кодекс Румунії не містить положень, які б окремо виділяли злочинність у сфері публічних закупівель, на відміну від кримінальних законів Польщі та Німеччини і загалом такі злочини, як і в Україні, кваліфікуються, як звичайні економічні злочини, нашкодити розтрата чи отримання неправомірної вигоди.

Найпоширенішим злочином є корупція, тобто підкуп державних службовців під час проведення публічної закупівлі. Стаття 289 Кримінального кодексу Румунії, передбачає відповідальність за корупцію у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до десяти років.

Окрім того, у Румунії існує спеціальний орган, який відповідає за боротьбу з корупцією в системі публічних закупівель - Національне агентство з питань державних закупівель (ANAP). ANAP здійснює контроль за дотриманням

законодавства про публічні закупівлі та проводить розслідування у випадках порушень.

Національне агентство з питань державних закупівель (ANAP) було створено відповідно до Закону про державні закупівлі в Румунії. Це державна установа, яка має на меті регулювати процес державних закупівель в Румунії та забезпечити його прозорість та конкурентність.

У своїй історії ANAP пройшло через кілька важливих змін. Початково агентство було створено як Департамент державних закупівель (Departamentul Achiziții Publice), а потім, вказаний департамент був перетворений на Національне агентство з питань державних закупівель (ANAP). [42]

З моменту його створення у 2015 році ANAP показало себе, як достатньо ефективний інструмент у досягненні максимальної прозорості публічних закупівель. У зв'язку з цим, варто зазначити, що Румунія на відміну від України, Німеччини та Польщі пішла далі і відділила сферу публічних закупівлі від інших сфер державного управління. Агентство проводить регулярні навчання для організаторів державних закупівель, забезпечує доступність та підтримку електронних систем державних закупівель, а також виконує нагляд та контроль за виконанням законодавства про державні закупівлі в Румунії.

Національне агентство з питань державних закупівель (ANAP) є центральним органом виконавчої влади в Румунії, який відповідає за регулювання та нагляд за державними закупівлями в країні. ANAP здійснює ряд функцій.

Таким чином створення такого агенства призвело до повного упорядкування усієї вертикалі публічних закупівель в Румунії. Вказане агенство займається розробкою нормативних актів, пов'язаних з державними закупівлями. Здійснює нагляд за процедурами державних закупівель, в тому числі здійснює контролю за дотриманням законодавства про державні закупівлі і у разі наявності будь-якої інформації про кримінальні правопорушення – повідомляє відповідні румунські правоохоронні органи. Агентство надає консультації та допомогу з питань, пов'язаних з державними закупівлями. Організовує навчання та семінари

з питань державних закупівель для публічних замовників та учасників процедур державних закупівель. Забезпечує доступ до інформації про державні закупівлі та роботу румунського аналогу Prozzoro - онлайн-системи електронних закупівель SEAP (Sistemul Electronic de Achiziții Publice).

SEAP (Sistemul Electronic de Achiziții Publice) - це електронна система державних закупівель, яка була запроваджена в Румунії у 2007 році. Ця система дозволяє державним органам проводити закупівлі ефективніше, швидше і знижувати ризики корупції. SEAP доступна для усіх приватних компаній, які бажають взяти участь в процесі закупівлі. [43]

Всі процедури закупівель проводяться електронно, від пошуку тендерних оголошень до підписання контракту. Всі учасники закупівлі мають доступ до системи, де вони можуть подавати свої пропозиції, переглядати документи і отримувати повідомлення про статус тендеру.

3.2 Особливості протидії злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями, що вчиняються на території країн Європейського союзу

Найчастіше злочини пов'язані з публічними закупівлями у Європейському союзі пов'язують з корупційними злочинами. Однак, поряд з корупцією існують шахрайські дії, такі як спотворення або замовчування фактів чи документів для впливу на процес відбору чи виконання контракту. Вчинення злочинів пов'язаних з публічними закупівлями найчастіше вчиняється організованою групою з використанням зв'язків та «адміністративного ресурсу» у органах державної влади Європейського союзу, підприємців та інших осіб, які хочуть мати вплив на результати публічних закупівель.

Не виключно, але у тому числі, фігуранти таких злочинів можуть використовувати такі практики, як шантаж, вимагання, погрози. Організована злочинність використовує такі методи, коли вони є необхідними для того, щоб змусити бізнесменів, підприємців та чиновників бути більш лояльними до їх компаній, які беруть участь у публічних закупівлях та співпрацювати в

досягненні цілей, що впливає на їхню участь та обрання їх компанії переможцем у процесі закупівель або впливає на виконання контракту. [44]

У Європейському союзі, також поширені випадки скоєння, так званих, змішаних злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями. У цьому контексті злочини пов'язані з публічними закупівлями вчиняються групою осіб не тільки з метою особистого збагачення за рахунок проведення самої публічної закупівлі, але й для отримання інших переваг від злочинної діяльності, не пов'язаної з публічною закупівлею. Наприклад, компанії можуть використовувати публічні закупівлі для і для відмивання коштів.

Поширеними є випадку створення злочинного угруповання, яке спеціалізується лише на конкретному виді публічних закупівель (будівництво, надання послуг, купівля-продаж певних товарів).

Згадані випадки базуються на змові, яка може взяти місце серед учасників торгів (як у випадку картельної), не обов'язково пов'язаних із злочинними угрупованнями, або серед учасників торгів і політиків та/або державних службовців (до яких можуть входити злочинці), або серед усіх суб'єктів, залучених до державних закупівель (включно з замовником). Корупція використовується в державних закупівлях для отримання контракту в кожному виді процедури торгів (від закритої процедури до конкурентного діалогу) і на кожній її фазі (починаючи від виділення коштів і підготовки тендеру). до остаточного нагородження). [44]

Хабарі в основному використовуються для впливу на дискреційні рішення суб'єктів владних повноважень, отримання секретної інформації та отримання політичного та інституційного захисту.

Щодо розслідування злочинів пов'язаних з публічними закупівлями у Європейському союзі, можна зазначити, що ґрунтовних досліджень на цю тему немає. Боротьба з корупцією в публічних закупівлях проходить шляхом реформування системи публічних закупівель та приведення її до такого стану, за якого корупція стає неможливою.

В Європейському союзі не удосконалюється сама система розслідування, оскільки більше уваги приділяється саме превентивним заходам, однак 68% респондентів з країн Європейського союзу, на питання: «Чи є в їхній країні корупція?» - відповіли, що така корупція існує у їхній країні і навіть поширюється. [45]

Важливим моментом у Європейському союзі є попередження експорту корупції в їх країни з нових країн-членів та країн, які тільки збираються стати членами Європейського союзу. Корупція у публічних закупівлях в нових країнах-членах є дуже поширеною, однак, варто також зазначити, що корупція у публічних закупівлях є і в, так званих, старих країнах-членах європейського союзу. Наприклад в Італії досі існує велика проблему впливу мафії на результати публічних закупівель, з використанням погроз та тих чи інших методів. Найпоширенішою корупція в публічних закупівлях є в таких країнах-членах Європейського союзу, як Румунія, Хорватія, Сербія та Польща.

Також, важливо сказати, що на рівень корупції в Європейському союзі впливає такий фактор, як рівень розвитку економіки. Європейські країни змогли подолати корупцію завдяки стрімкому розвитку Економіки та наявності в політиків цих країн політичної волі на подолання проблем корупції ще на етапі формування системи публічних закупівель. Стрімкий ріст економіки дозволив привести до належного рівня заробітні плати усіх чиновників, чого наразі в Україні, нажаль, не відбувається.

Варто зазначати, що система Prozorro та удосконалення певних механізмів контролю за процедурою публічних закупівель допомогла Україні зменшити рівень корупції у публічних закупівлях. У злочинних групах, які займаються публічними закупівлями з'явилося більше страху перед перевітками Державної аудиторської служби України і загалом більшість фірм, які беруть участь у публічних закупівлях намагаються дотримуватися законодавства та стежити за юридичною чистотою правочину.

Однак, як вказано, у попередніх розділах цієї роботи, злочинці, навіть за умови існування системи Prozorro продовжують чинити опір боротьбі з

корупцією в Україні. У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану, в сфері публічних закупівель було надано перевагу «прямим контрактам» (був підвищений поріг, за яким не вимагається проведення окремого конкурсу). Прямі контракти, це коли по суті Замовник може сам обирати, в кого купляти той чи інший товар для забезпечення потреб того чи іншого державного органу, установи, організації і тому подібне, що значно підвищує недобросовісну конкуренцію та ризик скоєння злочинів у сфері публічних закупівель, однак значно прискорює саму процедуру, що безумовно є необхідним під час таких надзвичайних ситуацій, як війна.

Методика попередження приносить хороші результати, а статистичні дані, які отримуються різноманітними європейськими організаціями по боротьбі з корупцією є основою для розслідування злочинів пов'язаних з публічними закупівлями. Такі дані допомагають встановити слідчим особу злочинця та винаходити нові методи у розслідуваннях таких корупційних злочинів.

Варто зазначити, що одним з позитивних чинників, які впливають на ефективність розслідування корупційних злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями є те, що у кримінальних законах деяких країн, проте не всіх країн Європейського союзу криміналізоване будь-яке діяння, що спричинило тяжкі наслідки, яке спрямоване на обмеження конкуренції або дискримінації під час проведення торгів.

Так, наприклад, кримінальне уложення Німеччини містить статтю 298, яка так і називається «Угоди, що обмежують конкуренцію в тендерах». Таким чином, як зазначено у цій статті : будь-хто, хто подає пропозицію в тендері на товари або послуги, яка ґрунтується на незаконній угоді, спрямованій на спонукання організатора прийняти конкретну пропозицію, карається позбавленням волі на строк до п'яти років або штрафом. Кодекс карний Польщі також виокремлює злочини, пов'язані з публічними закупівлями. [46][39]

Існування таких норм дуже позитивно впливає на розслідування злочинів, оскільки для цього найчастіше обирають досвідчених детективів, які є спеціалістами не тільки у загальних розслідуваннях, але й в публічних

(державних) закупівлях. Існування вказаної норми є фактором, який значно спрощує процес розроблення порядку та методики розслідування злочинів пов'язаних саме з публічними закупівлями. Як вбачається з цієї норми, то санкція передбачає до 5-ти років позбавлення волі за скоєння діяння спрямованого на незаконне втручання в результати публічних закупівель Німеччини.

Проте, деякі німецькі вчені кажуть про необхідність посилення відповідальності, оскільки існує дуже високий ризик втрати значної кількості коштів, які призначалися для державних потреб. Навіть пропонується розробити окремий законопроект, в якому приділити більше уваги до відповідальності за ці злочини та класифікувати їх, розробити більше кваліфікацій цього злочину. На думку науковців, вказана норма є неконкретизованою, що позбавляє можливості правоохоронних органів ефективно використовувати її під час розслідування та судових процесів, і така неконкретизованість призводить до того, що частіше такі злочини кваліфікуються, як шахрайство, хоч для цього і існує спеціальна норма.

Так, наприклад, Давід Пасевальд, у своїй роботі зазначає, що лише у 2006 році збитки від кримінальних правопорушень, про які стало відомо в Німеччині, склали 4,3 мільярда євро. [47] Проблеми розслідування злочину пов'язаного з публічними закупівлями в Німеччині полягають у тому, що такі злочини дуже важко викривати, оскільки учасники цього злочину входять в картельну згоду та ефективно приховують таку згоду та маскують її під законну діяльність. Тому дуже часто важко кваліфікувати злочин, важко встановити, де шахрайство (стаття 263 Кримінального уложення Німеччини), а де саме злочин, що безпосередньо пов'язаний з тендером. Під картельною згодою мається на увазі організована злочинність.

Для настання кримінальної відповідальності за статтею 298 Кримінального кодексу мають бути дотримані всі фактичні обставини як з об'єктивної, так і з суб'єктивної сторони. Щоб довести існування злочину частині першій статті 298

Кримінального уложення Німеччини, угода має бути безпосередньо пов'язана з публічною закупівлею, яку здійснює держава або особи приватного права.

Методи розслідування злочинів, пов'язаних публічними закупівлями в європейському союзі загалом мало відрізняється від методики, яка використовується нашими вітчизняними слідчими. Натомість більша увага приділяється запобіганню такої злочинності.

Можна виділити, як плюси так і мінуси систем публічних закупівель в європейському союзі. На мою думку, найефективнішою системою, з описаних, є система публічних закупівель в Румунії.

Цікавим є той факт, що в Німеччині угоди спрямовані на незаконну змову учасників та замовників в публічній закупівлі – є криміналізованим діянням. Криміналізація певних видів правопорушень у сфері публічних закупівель в Німеччині, на мою думку, є доцільним рішенням, зважаючи на існування такої проблеми і є основою для подальшого формуванню порядків розслідування таких злочинів та запобіганню незаконних угод спрямованих на змову учасників та замовників, з метою виведення матеріальних ресурсів на користь певних осіб.

Слідчому, який розслідує такий злочин перш за все необхідно довести змову учасників/замовників товарів або послуг на ринку публічних закупівель. Змова - це угода між потенційними учасниками торгів щодо координації їхньої поведінки в процесі торгів. Метою угоди має бути спонукання організатора публічних закупівель прийняти певну пропозицію.

В Кримінальному кодексі Румунії про публічні закупівлі не згадується, однак їхня система є цілком досконалою та може бути взірцем для подальшого розвитку сфери публічних закупівель в Україні, оскільки там існує організація, яка спеціалізується на контролі, проведенні, та розслідуванні правопорушень у сфері публічних закупівель, що формує професійний підхід до здійснення публічних закупівель, оскільки, таким чином, публічні закупівлі в Румунії виокремлюються та створюють певну культуру проведення тендерів, аналогів якої в Європейському союзі – немає.

В Польщі ж система публічних закупівель містить більше схожостей з українською і вона тільки почала свій розвиток, оскільки законодавство в сфері публічних закупівель у Польщі ще знаходиться на етапі свого формування.

ВИСНОВКИ

Таким чином, можна стверджувати, що злочини пов'язані з публічними закупівлями є одними з найбільш складних для розслідування слідчими. Злочини пов'язані з публічними закупівлями дуже поширені в Україні, однак ефективного механізму їх викриття – не існує.

В Україні існує Держаудит служба України, яка займається аналізом та аудитом усієї документації при проведенні публічної закупівлі, вона має широкі повноваження, щодо контролю діяльності, що пов'язана з публічними закупівлями і має право накладати адміністративні стягнення за порушення законодавства про публічні закупівлі, однак стверджувати, що такий механізм є достатньо ефективним методом запобігання злочинам пов'язаних з публічними закупівлями – не можна, бо виникають корупційні ризики, через те що такі дискреційні повноваження дозволяють співробітникам Держаудит служби України зловживати своїми службовими правами. Держаудит служба України перевіряє публічну закупівлю на предмет порушення законодавства про публічні закупівлі вже після її проведення, а отже не виявляє порушень на конкурсному етапі.

Також у нас є Антимонопольний комітет України, в якому можна оскаржувати результати проведення публічних закупівель, проте така можливість у учасників є виключно, якщо є документальні підтвердження їх дискримінації, як учасників публічних закупівель.

Кожного дня злочинці знаходять нові шляхи приховування цих злочинів. Користуючись корупційними зв'язками під час проведення публічної закупівлі злочинці впливають на рішення людей, які відповідальні за проведення таких публічних закупівель.

На мою думку, для найбільш ефективного вирішення проблеми, яка пов'язана з розслідуванням публічних закупівель необхідно:

- створити спеціальний підрозділ, який буде контролювати здійснення публічних закупівель і буде підпорядковуватися Міністерству економіки України;

- створити спеціальний підрозділ в структурі Міністерства внутрішніх справ України або новий правоохоронний орган, який буде розслідувати та спеціалізуватися на розслідуванні злочинів, що пов'язані саме з публічними закупівлями;
- зробити електронну базу уповноважених замовників, для підтримки зв'язку з замовниками та проведення спеціальних навчальних заходів;
- в рамках органу, який буде підпорядковуватися Міністерству економіки України, створити підрозділ, який буде займатися юридичним аналізом документів, які подаються учасниками, а також здійснювати нагляд за здійсненням публічної закупівлі, з моменту її оголошення;
- запровадити обов'язок учасників публічних закупівель, які вимагають використання значної кількості фінансових ресурсів, проходити перевірку та розробити порядок проведення таких перевірок, до конкурсу;
- внести зміни до Кримінального кодексу України і створити спеціальну норму, що передбачає кримінальну відповідальність за суттєві порушення законодавства про публічні закупівлі.

На мою думку, такі заходи допомогли б мінімізувати ризики скоєння злочинів під час здійснення публічних закупівель та зберегти значну кількість коштів, яка присвоюється злочинцями під час вчинення злочинів, пов'язаних з публічним закупівлями, а також зробити сприятливий «інвестиційний клімат» та реалізувати у життя найбільш амбіційні інфраструктурні (та ін.) проекти.

Основною проблемою для слідчих є відсутність чітких порядків проведення слідчих дій, тому необхідно взяти до уваги, що у зв'язку з особливістю злочинів, пов'язаних з публічними закупівлями необхідно розробити чіткий порядок дій під час розслідування таких злочинів та розробити чіткі порядки здійснення процесуального керівництва у таких розслідуваннях.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Здирко Н.Г. Публічні закупівлі в Україні: історичні аспекти становлення та розвитку. Black Sea Economic Studies. 2019. № 48. URL: <https://doi.org/10.32843/bses.48-90> (дата звернення: 25.05.2022).
2. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 28.12.1960 р. : станом на 26 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
3. Про затвердження Положення про порядок організації та проведення міжнародних торгів (тендерів) в Україні : Постанова Каб. Міністрів України від 21.10.1993 р. № 871 : станом на 8 черв. 1998 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/871-93-п#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
4. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб : Закон України від 22.12.1995 р. № 493/95-ВР : станом на 20 квіт. 2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/95-вр#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
5. Мицик О.О. Ретроспективний аналіз механізму державних закупівель в Україні. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2013. № 10. С. 28-33 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2013_10_7 (дата звернення: 25.01.2023)
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-24) : Кодекс України від 07.12.1984 р. № 8073-X : станом на 27 квіт. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 25.01.2023)
7. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII : станом на 15 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 25.01.2023)
8. Корупційні схеми: їх кримінально-правова кваліфікація і досудове розслідування. За ред. М.І. Хавронюка.— К. : Москаленко О. М., 2019. — 464 с (дата звернення: 27.01.2023)

9. Публічні закупівлі для новеньких. Трансперенсі Інтернешнл Україна.
URL: <https://ti-ukraine.org/blogs/publiczni-zakupivli-dlya-novenkyh/> (дата звернення: 27.01.2023).
10. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 23 квіт. 2022 р. URL:
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.01.2023)
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови. [уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел]. К.: ВТФ Перун, 2003. 1440 с .
12. Соловйов В. М. "Побутова корупція": сутність, генеза та сучасні тенденції в Україні. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2011. 2/3 (25/26). С. 173–182.
13. Шахворост А. ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ. PROBLEMAS Y PERSPECTIVAS DE LA APLICACIÓN DE LA INVESTIGACIÓN CIENTÍFICA INNOVADORA / chair О. Кузьменко. 2021. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-11.06.2021.v1.20> (дата звернення: 27.01.2023)
14. Дерновий В. В. Розслідування заволодіння чужим майном, вчиненого шляхом зловживання службовим становищем із залученням іноземців. . Investigation of the appropriation of another's property, committed by abuse of office with the involvement of foreigners. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії та доктора наук, автореферати дисертацій. Київ. 2021 URL:
http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/19890/1/dysert_dernovyi.pdf (дата звернення: 27.01.2023)
15. Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною аудиторською службою, її міжрегіональними територіальними органами : Постанова Каб. Міністрів України від 20.04.2006 р. № 550 : станом на 24

листоп. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/550-2006-п#Text>
(дата звернення: 27.01.2023)

- 16.Балонь, А. Б. "Типова слідова картина злочинів, вчинених з використанням службовою особою своїх службових повноважень та її значення для їх розслідування." Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція 11 (2) (2014): 117-119
URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_11\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2014_11(2)_34) (дата звернення: 28.01.2023)
- 17.Практика розгляду кримінальних справ про злочини, склад яких передбачено ст. 366 Кримінального кодексу України (службове підроблення)(*) : Узагальнення суд. практики Верхов. Суду України від 19.10.2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n_002700-09#Text
(дата звернення: 03.03.2023).
- 18.Белік Л. С., Тіщенко Є. І. ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОДЕРЖАННЯМ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ. Наукові праці Національного університету “Одеська юридична академія”. 2019. Т. 19. С. 29–36. URL: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v19i0.537> (дата звернення: 03.03.2023).
- 19.Салтиков С., Талалай Д. Конфіденційне співробітництво та негласні слідчі (розшукові) дії. Entrepreneurship, Economy and Law. 2020. № 8. С. 285–290. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.47> (дата звернення: 27.03.2023).
- 20.Бурбело Б. А. Основи методики розслідування злочинів пов'язаних із корупцією. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка. 2015. 2 (70). С. 233–239.
- 21.Мельник З. Ю. ВИКРИВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ У ЗВІТНОСТІ: ПОМИЛКИ ТА ФАЛЬСИФІКАЦІЇ. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_10/143.pdf (дата звернення: 27.03.2023).

22. Яновська С.Г., Туренко Р.Л., Лютенко Р.А. Психологічні особливості уявлення про жадібність та жадібну людину // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія Психологія. 2016. № 59. С. 55-58.
23. Атака на Prozorro Infobox не вплинула на роботу системи закупівель Prozorro. Сайт Держспецзв'язку. URL: <https://cip.gov.ua/ua/news/ataka-na-prozorro-infobox-ne-vplinula-na-robotu-sistemi-zakupivel-prozorro> (дата звернення: 27.03.2023).
24. Інтерфакс Україна. Хакери атакували сервіс ProZorro Infobox, атака на роботу системи закупівель ProZorro не вплинула. URL: <https://interfax.com.ua/news/telecom/792021.html> (дата звернення: 27.03.2023).
25. Держспецзв'язку: Атака на Prozorro Infobox не вплинула на роботу системи закупівель Prozorro. Сайт Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/derzhspeczvyazku-ataka-na-prozorro-infobox-ne-vplinula-na-robotu-sistemi-zakupivel-prozorro> (дата звернення: 27.03.2023).
26. Iplocation net. URL: <https://www.iplocation.net/> (дата звернення: 27.03.2023).
27. Public procurement refers to the process by which public authorities, such as government departments or local authorities, purchase work, goods or services from companies. URL: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement_en (date of access: 10.04.2023).
28. Ахтирська Н. Міжнародний досвід боротьби з корупцією як вектор формування національної антикорупційної політики: огляд законодавства Румунії. *Віче*. 2015. № 18 (398). С. 2–5.
29. CRIM Thematic Paper: Corruption crimes in relation to public procurements. 2012. URL: <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121204ATT57266/20121204ATT57266EN.pdf> . (дата звернення: 10.04.2023)

30. G20/OECD Principles of Corporate Governance. *OECD*.
URL: <https://www.oecd.org/corporate/principles-corporate-governance/> (date of access: 10.04.2023).
31. ICGN Global Governance Principles. ICGN. URL: <https://www.icgn.org/icgn-global-governance-principles> (date of access: 10.04.2023).
32. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ 2014/24/ЄС від 26 лютого 2014 року про публічні закупівлі та про скасування Директиви 2004/18/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_052-14#Text
33. ДИРЕКТИВА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ І РАДИ 2014/25/ЄС від 26 лютого 2014 року про здійснення суб'єктами закупівель у водній, енергетичній, транспортній галузях та в галузі поштових послуг і про скасування Директиви 2004/17/ЄС/. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_053-14#Text
34. Директива 2014/23/ЄС про укладання угод з концесіонерами. URL:
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L:2014:094:TOC>
35. Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen. URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/gwb/BJNR252110998.html>
36. Bundesamt für Korruptionsbekämpfung. URL: <https://www.bak.gv.at/>
37. Bundeskartellamt. URL:
https://www.bundeskartellamt.de/DE/Home/home_node.html
38. Prawo zamówień publicznych. Tekst jednolity. Dz.U. 2019 poz. 1843 ze zm.
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20190002019/U/D20192019Lj.pdf>
39. Kodeks karny. Tekst ujednolicony. Dz.U. 2018 poz. 160 ze zm. URL:
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970880553/U/D19970553Lj.pdf>
40. Urząd Zamówień Publicznych: Strona główna. URL:
<https://www.uzp.gov.pl/en>
41. Закон про державні закупівлі Румунії № 98 від 19 травня 2016 року: офіційний текст. Національне агентство з питань державних закупівель.

URL: <https://anap.gov.ro/web/wp-content/uploads/2022/09/LEGE-nr.-98-din-19-mai-2016-oct-2022.pdf> (дата звернення: 20 квітня 2023 року).

42.ANAP. <https://anap.gov.ro/web/>

43.SEAP. <https://www.e-licitatie.ro/pub>

44. Caterina Mazza. How Criminals Infiltrate Public Procurement Organised Crime and Corruption in Legal Markets and Public Sectors. 2016 URL: https://cejiss.org/images/issue_articles/2016-volume-10-issue-1/article-01.pdf

45.Боротьба з корупцією: чого вчить досвід ЄС. ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2018/07/3/7083870/> (дата звернення: 20.04.2023).

46.Strafgesetzbuch : of 15.05.1871 : as of 4 December 2022. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/BJNR001270871.html> (date of access: 20.04.2023).

47.David Pasewaldt Zehn Jahre Strafbarkeit wettbewerbsbeschränkender Absprachen bei Ausschreibungen gemäß § 298 StGB URL: https://www.zis-online.com/dat/artikel/2008_2_211.pdf

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо криміналізації порушень у сфері публічних закупівель

Верховна Рада України постановляє:

Стаття 1. Внести зміни до Кримінального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 із змінами) та доповнити статтею 191-1 такого змісту:

«Стаття 191-1. Порушення законодавства про публічні закупівлі

1. Порушення законодавства про публічні закупівлі, якщо це завдало істотної шкоди охоронюваним законом правам або інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, інтересам замовника -

карається штрафом у розмірі до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами строком до двох років.

2. Дії, передбачені частиною першою, вчинені повторно, або групою осіб, або особою, раніше судимою за кримінальне правопорушення, передбачене цією статтею або якщо вони спричинили порушення роботи замовника -

караються позбавленням волі строком від трьох до п'яти років..

3. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, що призвели до тяжких наслідків, -

караються позбавленням волі строком від п'яти до десяти років.

Примітка.

1. Істотною шкодою у статті 191-1 вважається така шкода, яка в сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

2. Тяжкими наслідками у статті 191-1 вважаються такі наслідки, які у двісті п'ятдесят і більше разів перевищують неоподатковуваний мінімум доходів громадян.»

Стаття 2. Частину другу статті 3 Кримінального Кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 із змінами) викласти в новій редакції:

« 2. Терміни «збори власників облігацій» та «адміністратор за випуском облігацій» у цьому Кодексі вживаються у значеннях, наведених у Законі України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки». Термін «замовник» у цьому Кодексі вживається у значенні, наведеному в Законі України «Про публічні закупівлі». »

Стаття 3. У Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131 із змінами) внести такі зміни: абзац перший примітки до статті 45 Кримінального кодексу України після слова «*статтями*» доповнити цифрами та знаком «191-1,».

Стаття 4. Пункт перший частини третьої статті 216 Кримінального процесуального кодексу України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 із змінами) після слова «*статтями*» доповнити цифрами та знаком «191-1,».

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

Голова

Верховної Ради України